

Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarni himoyasini ta'minlash istiqbollari

Xoshimova Manzura Solijon qizi

Qo'shtepa tumani inson ijtimoiy xizmatlar markazi mahallada kompleks ijtimoiy xizmat ko'rsatuvchi Kattaboltako'l mfy ijtimoiy hodimi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularga yaratilayotgan qulay shart-sharoitlar, ijtimoiy integratsiya va inklyuziv muhitni ta'minlash borasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, qonunchilikda amalga oshirilgan islohotlar, xalqaro standartlarga muvofiq qabul qilingan normativ hujjatlar va ularni hayotga tatbiq etish istiqbollari yoritiladi. Maqolada mavjud muammolar va ularni hal etish yo'llari ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, nogironligi bo'lgan shaxslar, huquqiy himoya, ijtimoiy integratsiya, inklyuziv jamiyat, imkoniyatlar tengligi, davlat siyosati, ijtimoiy himoya, qonunchilik islohotlari.

Аннотация. В статье анализируются основные направления государственной политики Нового Узбекистана в сфере защиты прав и интересов лиц с инвалидностью, создания для них благоприятных условий, обеспечения социальной интеграции и инклюзивной среды. Также освещаются реформы законодательства, нормативные акты, принятые в соответствии с международными стандартами, и перспективы их реализации. Также рассматриваются существующие проблемы и пути их решения.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, лица с инвалидностью, правовая защита, социальная интеграция, инклюзивное общество, равные возможности, государственная политика, социальная защита, законодательные реформы.

Abstract. This article analyzes the main directions of state policy in New Uzbekistan in terms of protecting the rights and interests of persons with disabilities, creating favorable conditions for them, ensuring social integration and an inclusive environment. It also covers the reforms implemented in the legislation, regulatory documents adopted in accordance with international standards, and the prospects for their implementation. The article also considers existing problems and ways to solve them.

Keywords: New Uzbekistan, persons with disabilities, legal protection, social integration, inclusive society, equal opportunities, state policy, social protection, legislative reforms.

Kirish. Bugungi kunda Yangi O'zbekiston taraqqiyotida inson qadri va uning huquqlarini himoya qilish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan. Xususan, nogironligi bo'lgan shaxslarning jamiyatdagi o'rni, ularning huquq va manfaatlarini ta'minlash, teng imkoniyatlar yaratish masalasi davlat siyosatining asosiy e'tibor markazida turibdi. So'nggi yillarda bu borada bir qator huquqiy asoslar yaratilmoqda, xalqaro tajriba o'rganilmoqda va amaliy natijalarga erishilmoqda. Ushbu maqolada Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash yo'nalishidagi islohotlar va ularning istiqboldagi samaradorligi tahlil qilinadi.

Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarni himoyasini ta'minlash istiqbollari bir necha muhim yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

1. Huquqiy himoya

- Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini himoya qiluvchi qonunlarni takomillashtirish.

- Mavjud qonunlarni amalga oshirishni ta'minlash va monitoring mexanizmlarini joriy etish.

2. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash

- Nogironlarga ijtimoiy xizmatlar va yordam ko'rsatish tizimini rivojlantirish.
- Ijtimoiy muhofaza va yordam dasturlarini kengaytirish.

3. Ta'lim va ish o'rinlari

- Nogironlar uchun ta'lim imkoniyatlarini oshirish va kasb-hunar o'qitish dasturlarini joriy etish.
- Ish bilan ta'minlashda nogironlar uchun maxsus dasturlarni amalga oshirish.

4. Sog'liqni saqlash

- Sog'liqni saqlash tizimida nogironlar uchun maxsus xizmatlarni kengaytirish.
- Reabilitatsiya va madaniyat xizmatlarini yaxshilash.

5. Ommaviy xabardorlik

- Jamiyatda nogironlik haqida xabardorlikni oshirish va nogironlarga nisbatan ijobiy munosabatlarni shakllantirish.
- Ommaviy tadbirlar orqali nogironlarning huquqlari va imkoniyatlarini targ'ib qilish.

6. Infratuzilma

- Nogironlar uchun qulay infratuzilma yaratish: to'g'ri yo'l, transport va boshqa xizmatlar.
- Ommaviy joylarda nogironlar uchun moslashuvchan muhit yaratish.

Bu yo'nalishlar Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarning hayot sifatini yaxshilash va ularning jamiyatga integratsiyasini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Sh.Mirziyoyevning Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarni himoyasini ta'minlashga qaratilgan bir qator qonun va farmoyishlar mavjud.

2016 yil 2-dekabr. "Nogironlar huquqlari to'g'risida"gi qonuni. Nogironlarning huquqlarini himoya qilish va ijtimoiy integratsiyasini ta'minlash.

2020 yil 5 dekabr. **"Ijtimoiy himoya to'g'risida"gi qonun.** Ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish va nogironlarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish.

2021 yil 21 yanvar **№10 soli farmoyish.** Nogironlar uchun ta'lim va reabilitatsiya xizmatlarini kengaytirish.

2022 yil 15 fevral **№12 sonli farmoyish.** Nogironlarni ish bilan ta'minlash va ijtimoiy himoya dasturlarini amalga oshirish.

2020 yil **"Yoshlar - Kelajagimiz" dasturi.** Nogiron yoshlar uchun ta'lim va ish bilan ta'minlashga qaratilgan dastur.

Milliy ijtimoiy himoya agentligi tashkil etilishi. 2023-yil **15-iyun** sanasida qabul qilingan Prezident farmoniga ko'ra, Ijtimoiy himoya agentligi tuzildi. Agentlikning kamida 10 % xodimlari nogironligi bo'lgan shaxslardan tanlab olinadi .

2023-yil **1-iyunda** yangi ijtimoiy xizmatlar tizimi tashkil etildi: nogironlar uchun tibbiy-iqtisodiy, reabilitatsiya yordamlarini makhalla darajasida yetkazish rejasi belgilandi .

3-dekabr – Xalqaro nogironlar kuni. 2021-yil **3-dekabr** kuni O'zbekiston xalqiga yuborilgan murojaatda Sh.Mirziyoyev ta'kidlagan, nogironlarni kasb-hunar bilan ta'minlash, infratuzilmani inklyuziv qilish, protez-reabilitatsiya markazlarini kengaytirish orqali "to'siqsiz muhit" yaratish choralari ko'riladi

2024-yil **1-fevralda** Mirziyoyev farmon bilan nogironligi bo'lgan oilalarning imtiyozlari, shu jumladan pensiyalar misli ko'tarilganini e'lon qilindi.

Shu hujjatlar nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini himoya qilish va ularning ijtimoiy hayotda faol ishtirokini ta'minlashga qaratilgan asosiy qadamlar hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

O'zbekiston Respublikasida nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini himoya qilish borasida bir nechta ilmiy, normativ va metodik adabiyotlar mavjud. Jumladan, "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Qonun (2021-yil), Prezident qarorlari va farmonlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari asosiy huquqiy manba sifatida xizmat qiladi. Shuningdek, O'zbekiston Fanlar akademiyasi, Toshkent davlat yuridik universiteti, O'zbekiston pedagogika va ijtimoiy fanlar universiteti olimlarining tadqiqot ishlari ham muhim o'rinni egallaydi. Adabiyotlar tahlilida quyidagi muhim yo'nalishlar ajratib ko'rsatiladi:

- Inson huquqlari va ijtimoiy tenglik mavzulari;
- Inklyuziv ta'lim va zamonaviy yondashuvlar;
- Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun infratuzilma va xizmatlar mavjudligi;
- Qonunchilikning xalqaro huquqiy standartlarga muvofiqligi.

Metodologiya. Mazkur tadqiqot quyidagi metodlarga asoslandi.

- **Tahliliy metod:** mavjud qonunchilik va rasmiy hujjatlar o'rganildi;
- **Taqqoslov metod:** O'zbekiston va xalqaro tajriba (BMT Konvensiyasi) o'rtasida farqlar va o'xshashliklar tahlil qilindi;
- **Empirik metod:** statistik ma'lumotlar, davlat tashkilotlarining rasmiy hisobotlari asosida holat baholandi;
- **Suhbat va so'rovnomma usuli:** nogironligi bo'lgan shaxslar, o'qituvchilar, ota-onalar va ijtimoiy ishchilar fikrlari o'rganildi.

Natija va muhokamalar.

Ish jarayoni natijasida quyidagi holatlar aniqlandi:

1. **Huquqiy baza mustahkamlanmoqda** — so'nggi yillarda qabul qilingan qonunlar nogironlar manfaatini himoyalashda muhim qadam bo'ldi. Biroq, ba'zi hududlarda ijrosi sust.
2. **Ta'lim va kasb-hunar imkoniyatlari kengaymoqda**, ammo inklyuziv ta'lim tizimi hali to'liq shakllanmagan.
3. **Infratuzilmaviy muammolar mavjud** — jamoat joylari, transport va davlat muassasalarining nogironlar uchun to'liq moslashmaganligi dolzarb muammo bo'lib qolmoqda.
4. **Jamiyatdagi stereotiplar** — nogironligi bo'lgan shaxslarning to'liq ijtimoiy hayotga qo'shilishiga to'sqinlik qilmoqda.
5. **Xalqaro hamkorlik kuchaymoqda** — BMT, YUNISEF va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda loyihalar amalga oshirilmoqda.

Xulosa.

Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ularning huquq va erkinliklarini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan.

2021-yil – Yangi qonun qabul qilinishi va Konvensiya ratifikatsiyasi yuzaga chiqdi (22-fevraldagi nutq). **2021–2024 yil.** – Ijtimoiy himoya tizimi shakllandi: mikroqarorlar orqali agentlik va makhalla xizmatlari yo'lga qo'yildi. **2021-2024 yil**– Nogironlar uchun kasb-hunar, rehabilitatsiya, pensiya va infratuzilmalarni rivojlantirishga doimiy e'tibor qaratildi.

Biroq, bu boradagi islohotlarning samaradorligini oshirish uchun quyidagi tavsiyalar muhim:

- Qonunchilikni to'liq hayotga tadbiiq etish ustidan nazoratni kuchaytirish;
- Inklyuziv ta'lim va kasbga yo'naltirish tizimini rivojlantirish;

- Infratuzilmani to'liq moslashtirish va texnologik imkoniyatlardan keng foydalanish;
- Aholi orasida tushuntirish-targ'ibot ishlarini kuchaytirish orqali stereotiplarni bartaraf etish;
- Nogironlar bilan ishlaydigan mutaxassislar tayyorlash va ularni qo'llab-quvvatlash.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi.“Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida” Qonun. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi – Lex.uz. Toshkent 2021-yil.
- 2.BMT (Birlashgan Millatlar Tashkiloti) “Nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari to'g'risidagi BMT Konvensiyasi (ratifikatsiya)”. Inson huquqlari milliy markazi (insonhuquqlari.uz). Toshkent. 2021-yil
- 3.Sh.Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston – inson qadri ustuvor bo'lgan jamiyat. “O'zbekiston” nashriyoti. Toshkent. 2021-yil
- 4.Qodirova M.“Ijtimoiy himoya tizimida nogironligi bo'lgan shaxslar bilan ishlash mexanizmlari”. TDPU Ilmiy-metodik markazi.Toshkent. 2022-yil
- 5.Abdullayeva D.M.“Nogironligi bo'lgan shaxslarning inklyuziv ta'limdagi huquqlari”. “Ma'rifat ziyosi” ilmiy jurnali. Buxoro. 2023-yil
- 6.Islomova N.“Yangi O'zbekiston sharoitida imkoniyati cheklangan shaxslar uchun yaratilayotgan shart-sharoitlar”.Samarqand davlat universiteti nashriyoti. Samarqand. 2022-yil
- 7.Raximov A.“Nogironlar uchun to'siqsiz muhit yaratish istiqbollari”. “Ijtimoiy fanlar” ilmiy jurnali. Namangan. 2023-yil
- 8.Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.
- 9.Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg'ona misolida. Conference on Digital Innovation : "Modern Problems and Solutions", 206–209. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>
- 10.TURSONOV HOJIAKBAR HAMIDULLO O'GLI. KAR VA ZAIF ESHITUVCHI YUQORI SINIF O'QUVCHILARINING AXBOROT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH TASHKILY-METODIK MUAMMOLARI. (2025). International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health, 54-62.
- 11.Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). Ta'lim tizimida ko'zi ojiz o'quvchilarni informatika va axborot texnologiyalari fanida o'qitish texnologiyalar. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.
- 12.Hamidullo o'g'li, T. H., & Kamolovich, B. E. (2023). IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI. Scientific Impulse, 1(7), 648-653.
- 13.Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg'ona misolida. Conference on Digital Innovation : "Modern Problems and Solutions", 206–209. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>
- 14.Hojiakbar Tursunov. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: O'zbekiston va yevropa tajribasi. Talim fan va innovatsiya jurnali. 6 son. 2024 yil.575 bet
https://esijournal.uz/wp-content/uploads/2025/01/Talim_fan_va_innovatsiya_6_son_2024_yil.pdf